

vylomili šiju, keby im nebola za päťami. Veď ono je i pravda, že sa ustavične liepajú po múroch a prístavách, ktorými je ohradený dvor sťa nejaká pevnosť. Nie div, že Barica ani nestačí na druhé, ako behať ustavične za nimi. Ale Jera jej to nechce uznať. Šomre na jej daromnosť; žaluje sa, že s nevestou nevtiahlo vraj do domu poľahčenie, ako očakávala, ale skôr nepokoj a nová starosť. Barica, sprvu krotká, ústupčivá, začína svokre odvrávať. Tak sa neraz strhne medzi nimi ozajstná zvada. Stará neustúpi: zhonobila, nadobudla všetko svojimi krvavými mozolmi; neprišla do hotového, ale hrdlačila celý život od svitu do mraku. Mladá neustúpi: dala na svet nádej a chlúbu pretúrovskej famílie, záruku budúcnosti malého Mateho a Ivana. Ona má v dome stále a vynikajúce miesto...

Takéto zrážky vybavovali sa spočiatku potajme. Tam niekde v kuchyni alebo v kúte, len tak letky, ako mimochodom. Neboľo by dobre, aby sa dozvedel o nich gazda. Prísny je, neúprosny, nuž pravý Pretúr. No konečne hriech vybuchil prudko a bezohľadne, tak, že ho už nemožno zatušovať.

„Naničhodnica!“ šepľala Jera neveste v kuchyni pre akúsi pletku.

„Stará striga!“ odpovie jej Barica.

Jera ju šťuchla laktom a Barica začala už nahlas.

„A čo máte zas so mnou, mame moja!“ zvolala dobre hlasno, aby počul starý Mate, ktorý je kdesi vo dvore. Preto jej dala i „mame“, lebo starú strigu by jej svokor sotva odpustil. „Keby ste sa aspoň sveta hanbili, keď sa už boha nebojíte! Ale ja už nemôžem prejsť popri vás, aby ste ma nešťuchli!“

„A čo je to zas?“ ozval sa Mate a pozrel na ženu prísny okom, keď vyšla na dvor. „Vy sa nazdávate, že neviem, čo oddávna stvárate, keď ste samy? Viem dobre, ale sa mi bridilo zamiešať sa medzi vás. Ale už viac nebudem zatvárať i jedno i druhé oko

a zapchávať uši: lebo by ste sa pomaly začali vláčiť za vlasy, nehanblivce! V mojom dome bude pokoj a poriadok, zachovajte si. Ja som gazda, mňa bude každý slúchať...”

Umlkli obe, neopovážili sa ani dýchnuť. Málokedy počuli takto starého; jeho hlas nebol nikdy taký tvrdý a pohľad taký prísny. Pod ním sa domáca búrka odrazu utíšila a nastal pokoj a poriadok.

Jera sa prvá zotavila po okríknutí a začala sa obšmietat okolo muža, akoby mu chcela pomôcť ukladať drevo do stôsa.

„Ani nevieš, môj Mate, aká je to rana, táto naša nevesta hlavná,“ začala plačlivým hlasom. „Ja už neviem, kde sa mám podieť od trápenia... Tmolí sa ti po dome ako mucha bez hlavy. Čo chytí do ruky, všetko jej ide naopak. Ako máš pozerať na takú ničomnosť? Len čo mi riadu porozbýjala po dome. Všetko vychodí navnivoč, a povedz slovo, nos hneď do zeme, mrcha reči, hriech a krik...”

„Ustúp, ty si staršia, máš mať rozum. Múdry ustúpi. Pretrp, boh trpí i teba. Keď nebudeš do nej zadierať, sama sa popraví: takto ju iba pokazíš ešte horšie. V robote ju nepreháňaj: vidíš, deti má drobné. Kým boli tvoje malé, tiež nebolo v dome všeličo v poriadku... No, no, netreba sa hneď zato nadúvať, viem ja, že si bola pravá gazdiná. Nebolo v poriadku, lebo nemohlo byť, nestačilo sa a prenieslo sa. Ty máš predchodiť dobrým príkladom každého, ty si gazdiná. Ale takýmto činom dávaš zlý príklad a ja to nebudem trpieť, to je darmo!”

Jere ostal v srdci trŕň. „Ani on mi neuzná, ani on ma nezastane. Ja už nemám miesta v tomto dome. Ja som ho pomáhala vystaviť, a druhá sa bude v ňom rozhadzovať...” Len ako môže karhať ju, svoju ženu, a zastávať druhú? Či je to spravodlivé a slušné? Muž, ktorý má zotrvať pri svojej žene i v radosti i v žalosti!

Mate spozoroval dobre, čo ju trápi a hryzie. Dreva poukladal do stôsa popri múre ohrady, a keď mu doniesla vína a chleba a položila ho na stôl, ktorý vykresaný z bieleho kameňa stojí na preddomí, riekol jej vlúdne, priateľským tónom:

„Vieš ty, čerče, ja som gazda a chcem mať v dome pokoj a poriadok. Nechže bude pokoj pod mojou strechou. Tebe hovorím, teba hreším, lebo si mi žena. Tú tam keby pokarhal ja, to by už bola druhá vec. Tú nech karhá druhý, komu je žena.“

„Veď si uhádol, akurát!“ chcela už zvolať Jera, ale zatíchla. On nadvihol prst ako na výstrahu a pozrel na ňu prísny okom.

„Viem, čo chceš povedať,“ preriekol s nádychom žiaľu, „viem, netreba to roztriasať. Preto ustavične opakujem, že gazda má byť muž, on má rozkazovať a vládnuť. Tým horšie, keď je naopak. Taký dom nemôže vzrastať a veľadiť sa, kde nieto gazdu...“

Odišla trochu utíšená, uspokojená, lebo v týchto rečiach vidí, že muž dáva predsa len jej za pravdu. Naoko ju odsudzuje, karhá, ale v srdci drží predsa len zasa s ňou. A to je pre ňu predsa len zadostúčinenie.

Zato Matemu sa už nevyjasnilo čelo. Pred očami mu stojí celá neresť, ktorá sa mu rozrástla v dome, a teraz už sa strojí zaujať i samé základy a rozvrátiť ho. Nemôže nevidieť, že s nevestou vtiahla do domu. Predtým bol sklad a pokoj, bez tresku a zmätku potahoval každý k spoločnému cieľu. Držali tuho sťa na reťazi ohnivá. A teraz?

Hneď za horúca pobadal a usiloval sa vyhodiť, čo sa mu zdalo, že nepristane k celku. Poslal do služby najprv jednu dievku a potom druhú.

„Nech sa učia, ako svet beží,“ vysvetľoval žene. „Nech privyknú na cudzotu a nadovšetko: nech sa naučia slúchať cudzích ľudí. To im bude na osoh...“

A Jera pristala i na to, ako na všetko, čo on uznal za dobré.

Myslel, keď bude menej ženských, že bude i nepokoja menej. Ostala len svokra a nevesta, a hľa, ešte im je tesno!

A čo, keď rozopra vybuší na povrch, prelomí tú krehkú kôru ohľadov? Darmo tajiť, syn už nie je, čo býval. Stará úprimnosť zmizla, vyháňa sa otcovi, materi; čosi varí v sebe. Pri robote sa neraz zamyslí, odpovedá roztržite. Vidieť, prechováva myšlienky, ktoré drží výlučne pre seba. Či ostane dlho pri tomto váhaní? Či nepodľahne konečne tomu, čo mu šepoce žena, ktorú ľúbi, mater jeho dietok?

I pri obede bol zamyslený, ako i ostatní. Každý sa uzavrel sám do seba a oddal sa svojim myšlienkam.

Po obede Mate sadol na múrik pred domom, do chládku, a oči mu blúdila po okolí. Popod jeho dvor belie sa chodník, ktorý sa spúšťa svahom do údolia. Odtiaľ sa zas hadovite dvíha hore kopcom do mesta, kde sa náhle tratí v tône, ktorú na ostrom letnom slnci hádžu prvé domy, akoby prilepené k náprotivnej strane. Stráň leží pred ním rozprestretá ako na dlani. Podstavy a kamenné ohrady, ktorými je rozdelená na záhony a hriadky, belejú sa tuho v oslepujúcej žiare. V týchto štvorcoch záhonkov, pravidelných a nepravidelných, temnie sa zelenina povädnutá alebo postrhávaná. Iba listy kapusty vzdorujú víťazoslávne svojou šťavnatou zeleňou letnej suchote. Cibuľa začína vädnúť od vrchovca, len kde-tu čo sa ešte dvíha kde-ktorá rúra so šedou kystkou. Nad nejedným múrikom kloní sa figovník so svojimi skrívenými konármi. Inde zas utkvela osamelá oliva a dumá smutne nad týmto letným suchoparom. Tíšina naokolo, ani lístok sa nehýbe na konári. Mistrál potahuje síce od mora ako na každé poludnie, lenže tento kút mu je z cesty. Šumí tam hore na Graboviku v korunách česmín a večne hučiacich borov. Iba cvrčky